

HET CRISTELLA-WEEKEND IN BUURSE

16–18 NOVEMBER 2007

Bernhard de Vries¹, Nico Dam² & Hermien Wassink³

¹ Roerdomplaan 222, 7905 EL Hoogeveen

² Hooischelf 13, 6581 SL Malden

³ Wiersseweg 22, 7261 AB Ruurlo

de Vries, B., Dam, N. & Wassink, H. 2008. The Aphyllophorales foray in Buurse. *Coolia* 51(3): 139–144.

The Aphyllophorales working group “Cristella” met over the weekend of 16–18 November 2007 in Buurse near Haaksbergen (prov. Overijssel). Some forested areas were investigated and a heather community with Juniper scrub. The total score of fungi is 257 species. Some interesting species are mentioned and illustrated.

Als je uit dichtbevolkte delen van ons land komt dan is de omgeving van Buurse een ware verademing. Het is er stiller zoals in bijna alle randzone’s van ons land. Het Nivonhuis ‘Den Broam’, waar we van 16–18 november verbleven, ligt in het bos aan de Alsteedseweg. De omgeving is haast on-Nederlands mooi. Het schijnt dat er pas sinds kort elektriciteit aanwezig is. Je kunt er comfortabel logeren en prachtig wandelen.

De eetzaal was bij aankomst in rap tempo omgetoverd tot werkterrein. Een beetje inschikken hoort daar bij als het aantal deelnemers boven verwachting is (24).

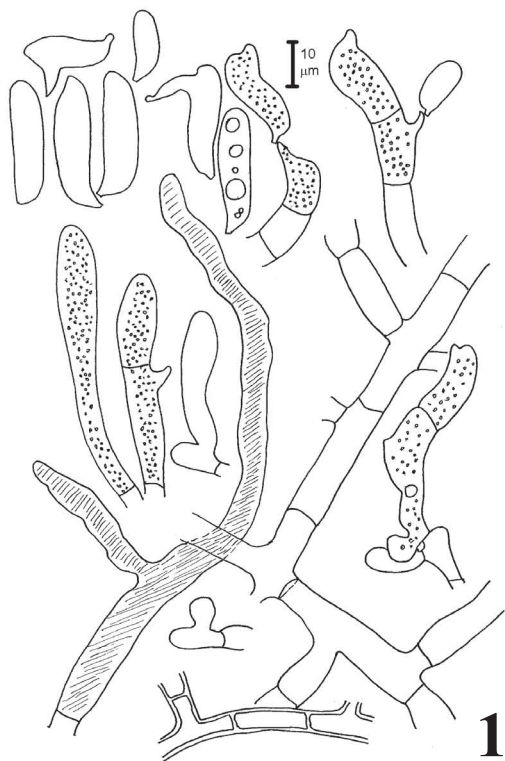
De resultaten waren voor een weekend in het naseizoen niet slecht. Het totaal aantal soorten kwam op 257.

Vrijdag ’s middags bezochten we een bos aan de Oude Buurserdijk. De oogst was een lijst van 116 soorten. Op diezelfde dag werden op Buurserzand nog 40 soorten gescoord. De volgende dag zou de grote klapper moeten volgen. Een eerste groep koos er voor om bij Enschede Smalenbroek en Yannincksbos te bezoeken; een andere groep koos voor een bezoek aan het Jeneverbesstruweel bij Buurse. De gescoorde aantallen soorten zijn 119, 89 en 75. De laatste dag werd een beetje vreemd verstoord doordat een deel van het gezelschap door griepverschijnselen werd geveld. De daardoor niet helemaal gemeenschappelijke wandeling, ondernomen naar het Buurser Witte Veen, leverde 96 soorten op.

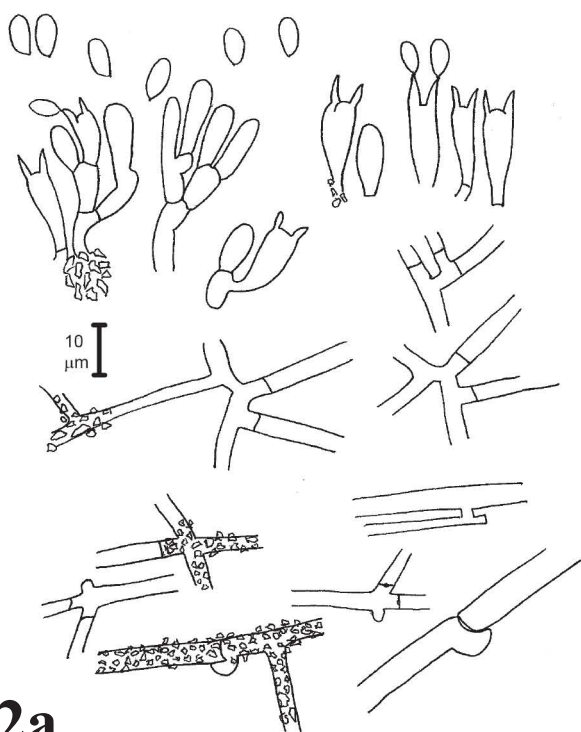
Over krimpsporen en krentebrij

Soms valt er iets vaags in je handen waarvan je denkt: “Misschien is het wel wat.” Als je dan thuis onder de microscoop grote gekromde sporen vindt en vervolgens ontdekt dat die grote knotsen in het beeld af en toe dwars gesepteerd zijn en dat daar ook nog vet-dikke sterigmen uit komen dan weet je dat je hem weer hebt: *Achroomyces vestitus* (Vaag trilkorstje). Nico was dit keer de gelukkige en gezien het herbariumnummer in de lijst van Smalenbroek was er genoeg voor een collectie. Na het verschijnen van het Overzicht is de soort op meerdere plaatsen gezien en dus niet zo heel erg zeldzaam meer. (Figuur 1)

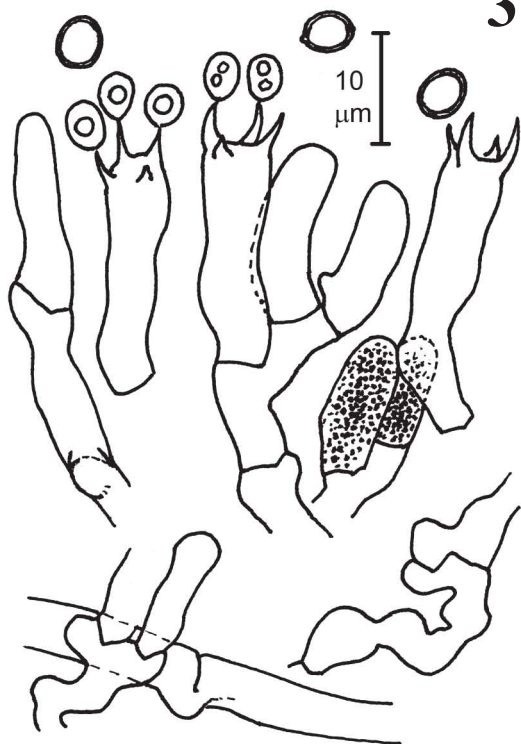
In hetzelfde terrein vond iemand *Athelia arachnoidea* (Tweesporig vliesje). De laatste tijd valt ons op hoe weinig dit dingetje gevonden wordt. In het veld kun je twee-sporigheid nog steeds niet met een loep zien. Het is een vliesje zoals alle andere, dus als je deze soort

1

2a

3

2b

eens wilt vinden moet je alle vliesjes die je in handen komen meenemen en thuis bekijken. (Figuur 2)

Cristinia helvetica (Klein krentebrijkorstje) is altijd weer een leuke ontdekking. Eerst weet je niet waar je aan denken moet bij het zien van sporen en basidiën; maar als de congorood z'n werk heeft gedaan blijkt in jonge basidia volop "krentebrij" aanwezig te zijn. Smalenbroek was dus echt wel een goede terreinkeuze. (Figuur 3)

Eriopezia caesia werd gevonden in ons eerste terrein, de Oude Buurserdijk. In ons "Overzicht" staat per abuis *Eriopeziza*. Door Huub v. d. Aa werd ik op deze fout geattendeerd. Dennis, Moser en Breitenbach & Kränzlin hebben blijkbaar niet de oorspronkelijke publicatie van Saccardo uit 1889 geraadpleegd. Volgens Dennis is de soort "very common". Stip Helleman mailde dat de soort bij ons niet echt zeldzaam is. Er staat een mooie foto op zijn site (www.helotiales.nl). Om de fraai bekleede schijfjes te vinden moet je zoeken op tamelijk vers hardhout zoals eik of beuk. Twee jaar oude scheur- of zaagvlakken zijn geschikt. Het ziet er eerst uit als een grijze schimmellaag. De schoteltjes daarop zijn bruinig en hebben (kijken met de loep) witte randharen.

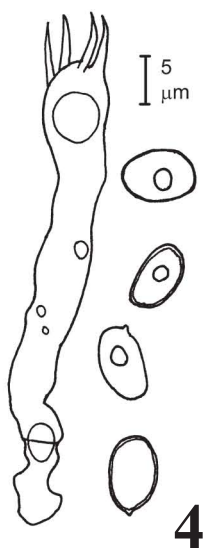
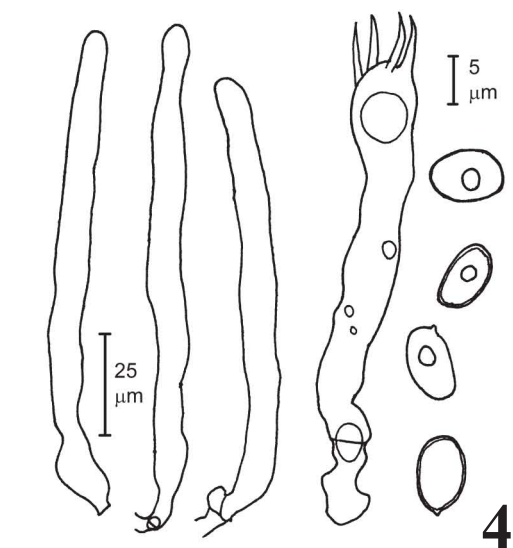
Fibulomyces mutabilis (Vergelende vlieszwam) hebben we in twee terreinen aangetroffen. Het onderscheid met *Athelia bombacina* is behoorlijk lastig. *Fibulomyces* heeft een sterker ontwikkeld subhymenium en de sporen zijn iets kleiner en volgens de tekeningen van Jülich (1972) naar verhouding iets langer en bij *A. bombacina* wat vaker kort elliptisch. In de boeken van Eriksson & al. (1973–1988) en Breitenbach & Kränzlin (1986) komt dat verschil in sporenvorm niet tot uiting. U vindt ook een tekening in het verslag van het vorige Cristella-weekend (de Vries & al., 2007, pag. 189).

Hyphodontia arguta (Priemtandjeszwam) is in Oost-Nederland geen algemene verschijning. Hij werd verzameld op de 18^e, tijdens de wandeling naar het Buurser Witte Veen. Het is een eenvoudig te herkennen soort: talloze priemvormige cystiden (lagenocystiden) afgewisseld met geknopte cystiden steken uit de tandjes.

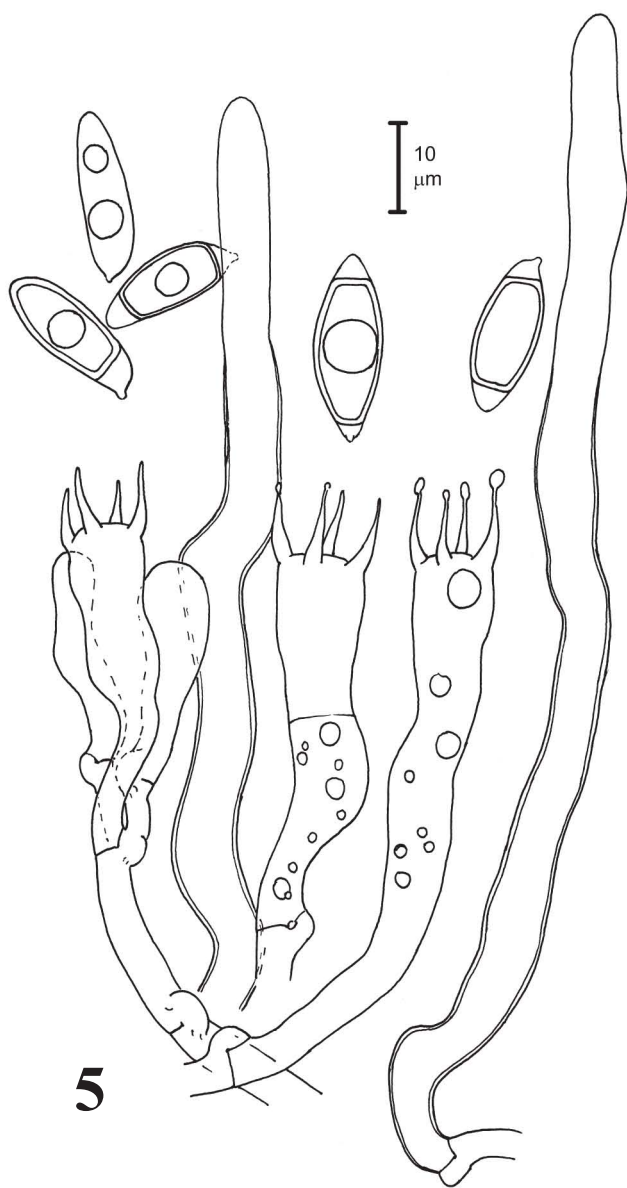
Nico had in Smalenbroek wel zijn dag, want hem viel de eer te beurt om naast een leuk trilkorstje ook nog *Hypochniciellum molle* (Bleekgeel plooivlies) te verzamelen. Als je dit dingetje onder de microscoop krijgt en ook de lange cystiden hebt gezien dan denk je niet bepaald aan iets dat lijkt op een *Leucogyrophana* (Plooivlies), het geslacht waarin hij in de Scandinavische korstjesflora nog wordt gevoerd. En het feit dat de zwak verdikte bleekgele sporenwand ook nog grijzig wordt in Melzers' laat je dan in radeloosheid achter. Gelukkig had Joost Stalpers mij (BdV) in een grijs verleden op deze soort gewezen anders had de collectie nu nog als een onbekende "*Corticium spec.*" in de doos gezeten. (Figuur 4)

Als je ooit het geluk hebt om *Jaapia argillacea* (Krimpsporig broekboskorstje) te vinden dan denk je bij het zien van de sporen eerst dat er iets aan je bril of oculair mankeert. Lijken ze eerst boleet-achtig, bij het krimpen van de dikwandige endospore (de binnenste sporenwand) blijven de uiteinden in kreukels achter. Lange cystiden completeren het beeld. Het is een, ook elders in West-Europa, weinig gemelde soort. We vragen ons af of het wel waar is wat Eriksson & al. deel 4 op pag. 748 veronderstellen: dat we te weinig zouden zoeken in broekbosjes. (Figuur 5)

← **Figuren 1 t/m 3** (vorige pagina). 1: *Achroomyces vestitus*, sporen, auricularioïde basidiën en hyfen (tekening: Bernhard de Vries). 2: *Athelia arachnoidea*, sporen, basidiën, hyfen met kristallen, en een foto van het vruchtlichaam (tekening: Hermien Wassink; foto: Marinus Wassink). 3: *Cristinia helvetica*, dikwandige sporen, basidiën, waarvan twee jonge met 'krentebrij', en hyfen (tekening: Bernhard de Vries).

4

5

6

Wie *Luellia recondita* (Geelbruin schorskorstje) in het veld ziet, denkt vast eerst aan een soort kelderzwam of een *Tomentella*. Bij nader inzien blijkt het dingetje dan wat dun uitgevallen en als je een preparaatje onder je microscoop hebt dan zie je tot je verwondering dat de sporen helemaal niet geel of bruin zijn. Ze zijn amandelvormig en kleurloos. Op de voet van de basidiën en op de hyfen zie je dan de bruine vormloze massa waardoor je op het verkeerde been bent gezet. (Figuur 6)

Het is altijd spectaculair om onder de microscoop een reactie waar te nemen. Als je dus een Lichtgrijze poria (*Diplomitoporus lindbladii*), een Papilkorstzwam (*Dacryobolus karstenii*) of een Oploskorstje (*Tubulicrinis*) vindt, dan moet het preparaatje eerst in water om er vervolgens loog bij te voegen. Onder de microscoop zie je dan hoe dikke hyfen- of cystidenwanden verdwijnen. Een leuke truuk voor de visite.

In schrale milieus vind je ze meestal; *Tubulicrinis*, de Oploskorstjes. Het zijn wittige korstjes, met lange, ver buiten het hymenium uitstekende cystiden, die je met een loep al goed kunt zien (zie figuur 7). Het Jeneverbesterrein zag er nog prima uit; echt voedselarm en dus een geschikte biotoop. De eerste, *Tubulicrinis accedens* (Glitterend oploskorstje), is niet de enige die bij een flinke vergroting onder de binoculair glimmende speldenknopjes heeft. De tweede, *Tubulicrinis sororius* (Jeneverbesoploskorstje), heeft hetzelfde: stevige cystiden met een dikke kop die het opvallende licht fraai reflecteren. De eerste heeft korte ellipsoïde sporen en de tweede heeft ze langer en smaller allantoid. (Figuren 8 en 9)

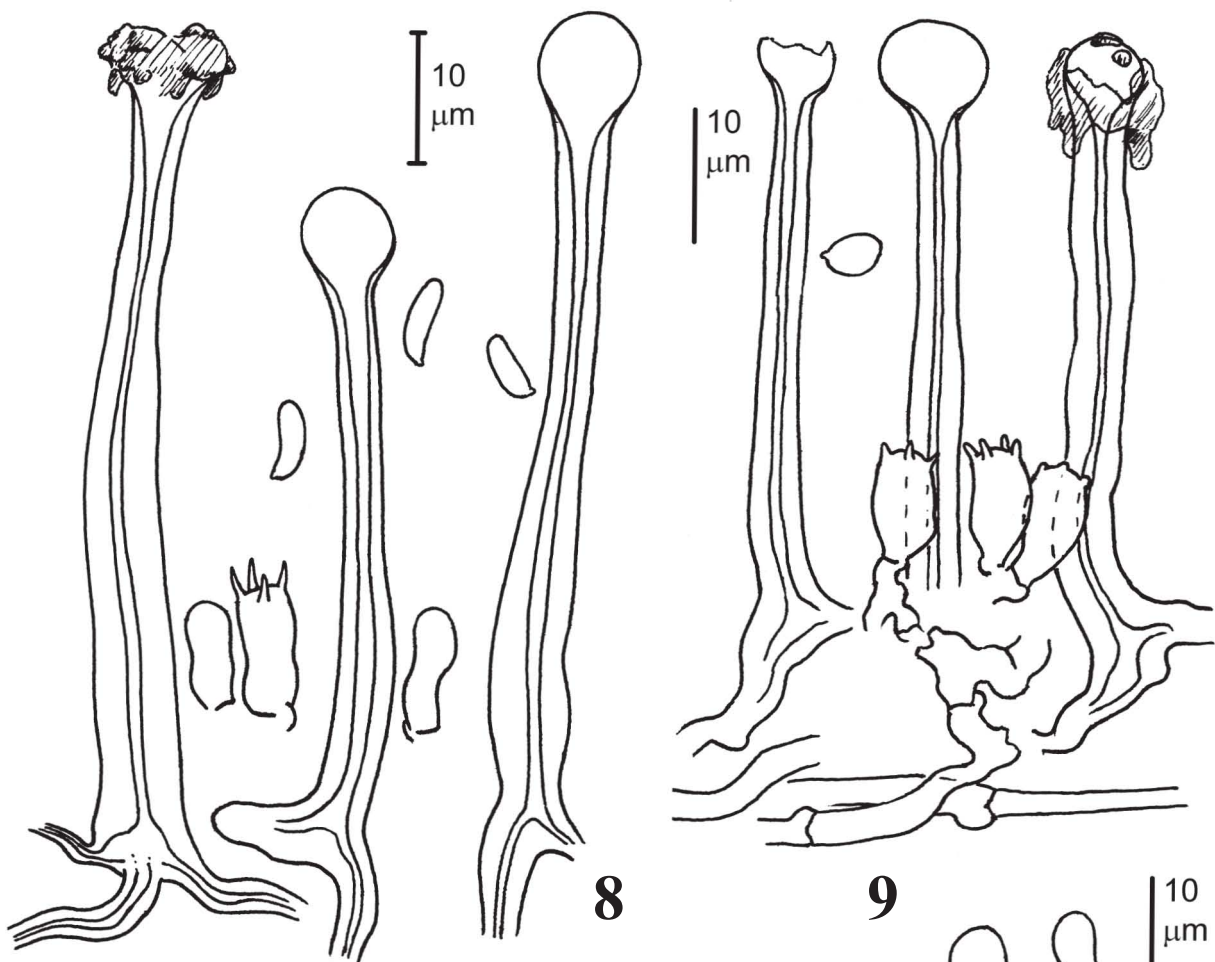

Figuur 7. Macro-opname van *Tubulicrinis glebulosus* s.l., met duidelijk boven het hymenium uitstekende cystiden (foto: Klaas vd Veen).

De derde *Tubulicrinis* van Buurserzand is *Tubulicrinis subulatus* (Spitsharig oploskorstje), een minder zeldzame soort. Je herkent hem aan allantoiden sporen en de brede spits toelopende cystiden. De wand is dik maar wordt geleidelijk aan de top dun. Vaak is de dunwandige top een beetje verfrommeld. Hij is ook op het Cristella-weekend bij Vlaardingen gevonden, en daarvan staat een tekening in Coolia (de Vries & al., 2005, pag. 40). Het is dus aan te bevelen om goed in het preparaat te zoeken naar gave exemplaren voordat je besluit hoe de top gevormd is.

De weekends duren maar kort. Het zijn echter zeer intensieve dagen en de gevolgen ervan zijn nog lang daarna duidelijk aanwezig; zij het misschien gedroogd en weggestopt in ergens een herbarium of op de boekenplank op enkele velletjes van de lange rij Coolia's.

Figuren 4 t/m 6 (vorige pagina). 4: *Hypochniciellum molle*, iets dikwandige sporen, basidium en cystiden (tekening: Nico Dam). 5: *Jaapia argillacea*, sporen (met 'lege' uiteinden), basidiën en cystiden (tekening: Bernhard de Vries). 6: *Luellia recondita*, sporen, hymenium, en een foto van het vruchtlichaam (tekening: Bernhard de Vries; foto: Marinus Wassink).

Figuren 8 en 9. 8: *Tubulicrinis sororius*, sporen, basidiën en cystiden. 9: *Tubulicrinis accedens*, sporen, basidiën, cystiden en hyfen. (Tekeningen: Bernhard de Vries)

Met dank aan Grieta Fransen voor het nauwkeurig bijhouden van de lijsten en aan Klaas van der Veen voor het verfraaien van de tekeningen.

Literatuur

- Arnolds, E., Kuyper, Th.W. & Noordeloos, M.E. 1995. Overzicht van de paddestoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Breitenbach, J. & Kränzlin, F. 1986. Pilze der Schweiz, Band 2. Verlag Mykologia, Luzern.
- Eriksson, J. & al. 1973–1988. Corticiaceae of North Europe 1–8 Fungiflora, Oslo.
- Jülich, W. 1972. Monographie der Athelieae (Corticiaceae, Basidiomycetes) Wildenowia Beiheft 7
- de Vries, B.W.L., Dam, N. & Wassink, H. 2005. Hoopvolle geluiden uit Europaort. Coolia 49: 37–40.
- de Vries, B.W.L. & Wassink, H. 2007. Cristella weekend mei 2007. Coolia 50: 187–191.

